

ARTŪRAS GRICKEVIČIUS

Vytauto Didžiojo universitetas

ŽEMAIČIŲ VYSKUPIJOS KUNIGŲ SEMINARIJOS PERKĖLIMAS IŠ VARNIŲ Į KAUNĄ (1864–1866 M.)

Relocation of Samogitian Diocese's Seminary
from Varniai to Kaunas (1864–1866)

SUMMARY

Relying on old and new historical sources, the article considers in details the relocation of Samogitian Diocese's Seminary from Varniai, a Samogitian small town, to Kaunas, a gubernatorial city of Czarist Russia. The relocation was a consequence of czarist policy against the local Catholic Church implemented after the suppression of the 1863 insurrection. The article focuses primarily on the historical documents from July 1864 till December 1865. These documents present the data of the last days of the seminary in Varniai and about the beginning of its functioning in Kaunas. The analysis of the documents shows that in Kaunas, Samogitian Diocese's Seminary commenced its functioning at the beginning of 1866. This conclusion contradicts to widespread opinion that the seminary began its working earlier, i. e. in 1864 or 1865. The seminary is the oldest continuously working school in Lithuania.

SANTRAUKA

Straipsnyje, remiantis istoriografija ir ypač iki šiol mažai ar visai nepanaudotais istoriniais šaltiniais, detaliai atskleidžiamas Žemaičių vyskupijos seminarijos perkėlimas iš Varnių miestelio į anuometinės gubernijos sostinę Kauną. Tai seniausia nepertraukiamai iki šiol veikianti mokymo ir ugdymo įstaiga Lietuvoje. Ji Varniuose nustojo veikti dėl carinės valdžios po 1863 m. sukilimo numalšinimo sustiprintų vietinės Katalikų Bažnyčios varžymų. Seminarijos perkėlimas atskleidžiamas nagrinėjant paskutiniojo jos laikotarpio (1864 m. liepos – 1865 m. gruodžio) Varnių miestelyje ir įsikūrimo bei veikimo pradžios Kaune dokumentus. Atlikti tyrimai leidžia teigti, kad priešingai, negu skelbiama informaciniuose leidiniuose ir istorikų darbuose, Žemaičių vyskupijos kunigų seminarija Kaune ėmė veikti ne 1864 ar 1865 m., bet 1866 m. pradžioje.

RAKTAŽODŽIAI: Kaunas, seminarija, Žemaičių vyskupija, Varniai.

KEY WORDS: Kaunas, seminary, Samogitian Diocese, Varniai.

IVADAS

Šios temos nagrinėjimas skirtas Kau-
no kunigų seminarijos 150-osioms meti-
nėms, kurių sukakties šventimo laiko, t.
y. konkrečių metų paskyrimas, priklauso
nuo bažnytinės vyresnybės, tačiau iš da-
lies ir nuo šio straipsnio autoriaus atlie-
kamų istoriografinių bei archyvinių ty-
rimų. Ši tema taip pat empiriškai svarbi
pačios seminarijos – vienos seniausių
Lietuvos nepertraukiamai veikiančios
mokymo ir ugdymo įstaigos tęstinumui
išryškinti. Be to, šios seminarijos perkė-
limo iš Varnių į Kauną empirinių duo-
menų atskleidimas (suradimas ir išryš-
kinimas) yra svarbus ir įdomus kultūri-
niu pažintiniu požiūriu, kadangi šios
seminarijos absolventai – Žemaičių vys-
kupijos kunigai – svariai, o gal ir lemia-
mai prisidėjo prie blaivybės sąjūdžio,
raštingumo ir lietuviškumo išlaikymo,
per tai – prie tautinio atgimimo.

Apie Žemaičių vyskupijos (Varnių ir
Kauno) kunigų seminariją rašyta gana
daug, tačiau beveik visais atvejais tai
buvo arba vadinamoji *quasi* istoriografi-
ja, t. y. įvairūs populiarus lygmens, taip
pat enciklopediniai straipsneliai¹, prog-
niai leidinukai², arba kitoms temoms
skirti istorikų darbai³, kuriuose yra duo-
menų apie šios įstaigos istoriją. Vienin-
telė išimtis – kraštotyrininkų Zitos Ge-
nienės ir Jono Genio knyga *Varnių kuni-
gų seminarija*⁴.

Vis dėlto nei konkrečiai, nei aptariant
ar nagrinėjant kokią kitą temą, apie šios
seminarijos perkėlimą iš Varnių į Kauną
išsamiau nerašyta, o dažniausiai – beveik
nieko, išskyrus paskirus teiginius, nėra.
Z. Genienė ir J. Genys nagrinėjo semina-
rijos veikimą Varniuose, bet jos perkėli-

mo į Kauną visiškai nepalietė, t. y. jų
aprašytuose tyrimuose yra tik teiginių
apie seminarijos padėtį 1863 m. sukilimo
metu ir apie jos pastato likimą, kai semi-
narija buvo iškelta į Kauną⁵.

Istorikas Vytautas Merkys pateikė ne-
mažai duomenų apie šios seminarijos
reikalus vysk. M. Valančiaus laikais, ta-
čiau dėl perkėlimo iš Varnių į Kauną
nurodo tik carinės valdžios įsaką perkelti
šią įstaigą, taip pat mini patalpų jai
ieškojimą (1864 m. liepos pabaiga) ir jų
remontą (1865 m. pradžia). Garbusis is-
torikas konstatavo, kad 1864 m. gruodį
vyko „didysis kraustymasis“, t. y. vysku-
pijos kurijos ir konsistorijos perkėlimas,
o seminarija dar liko Varniuose. 1865 m.
pradžioje išibėgėjo jos naujųjų patalpų
(buvusio bernardinų vienuolyno pastato)
remontas. Šiaip taip jį atlikus, prasidėjo
seminarijos kraustymasis iš Varnių⁶.

Tiksliau seminarijos perkėlimo laiką
nurodė istorikė Ieva Šenavičienė. Ji teigė,
kad carinė valdžia 1864 m. suvaržė nau-
jokų priėmimą, o 1865 m. pabaigoje iš-
kėlė seminariją į Kauną. Tiesa, ši autorė,
tirdama seminariją, daugiausia domėjo-
si 1845–1865 m. laikotarpiu, kai ši įstaiga
veikė Varniuose⁷. Taigi pats perkėlimas
ar persikėlimas šios istorikės nenagrinė-
tas. Tad nenuostabu, jog kanauninkas
Algimantas Kajackas rašė, kad semina-
rija į Kauną buvo perkelta 1864 m.⁸

Vienaip ar kitaip, apibendrinant te-
mos ištirtumo apžvalgą, tenka pabrėžti,
kad konkrečių seminarijos perkėlimo (ar
jos persikėlimo) iš Varnių į Kauną duo-
menų ar jų pagrindu atliktos analizės,
išsamesnio šios istorijos pasakojimo nėra
vienas minėtų autorių nepaskelbė.

Toks mokslinis įdirbis, o veikiau jo trūkumas, lemia, kad seminarijos perkėlimo iš Varnių į Kauną data ir kitokie su tuo susiję duomenys pateikiami nevienodai, net prieštaringai, tad nėra žinomi. Taigi šios temos pažinimo kultūrinė svarba, taip pat jos mažas mokslinis iširtumas sudaro akivaizdžią mokliškai nagrinėtiną problemą. Ji privalo būti sprendžiama nagrinėjant tris uždavinius: 1) Žemaičių vyskupijos seminarijos buvimo Varniuose paskutiniai pėdsakai; 2) naujų seminarijos patalpų skyrimas ir paruošimas; 3) šios kunigų seminarijos persikėlimo, įsikūrimo ir veikimo Kaune ankstyviausieji pėdsakai.

Istoriniai šaltiniai ankstyvajam Kauno kunigų seminarijos istorijos laikotarpiui pažinti yra Kauno arkivyskupijos fondo raštai, saugomi Lietuvos valstybės istorijos archyve⁹, taip pat Kauno gubernijos fondų (pirmiausia – civilinio gubernatoriaus kanceliarijos) raštai, saugomi Kauno apskrities archyve¹⁰. Kadangi pirmasis šių šaltinių – Kauno arkivyskupijos fondas – yra mažesnės apimties, taip pat temiška ir chronolo-

giškai lengviau panaudojamas, šis straipsnis paremtas būtent šio archyvinio rinkinio teikiamais duomenimis, nors ateityje temos nagrinėjimas galėtų būti papildytas gubernijos fondų raštų duomenimis. Be šių šaltinių, kaip pagalbinis naudotina dvasinių šventimų suteikimo registravimo knyga, vadina moji Išsventintųjų knyga, kuri tebėra Kauno kunigų seminarijoje¹¹.

Kadangi nagrinėjamu laikotarpiu Lietuvoje buvo laikomasi Julijaus kalendoriaus, o straipsnyje daug pateikiama datų, tai jos Grigaliaus kalendoriaus atitikmenimis nekeičiamos. Tik paskirais atvejais, kai tas datas reikia susieti su dabartinio kalendoriaus datomis, pabrėžiami anų ir dabartinių datų skirtumai. Kita vertus, šiame straipsnyje pateikiami ne tik pagal bažnytinę tradiciją vartoti pavadinimai *Žemaičių vyskupija* ir *Žemaičių vyskupijos seminarija*, bet ir anuomet kur kas dažniau vartoti carinės valdžios primesti jų atitikmenys: *Telšių vyskupija* ir *Telšių vyskupijos seminarija*. Pastarieji buvo pasirinkti tais atvejais, kai straipsnyje pateikiami dokumentų faktai.

ŽEMAIČIŲ VYSKUPIJOS SEMINARIJOS VEIKIMO VARNIUOSE PASKUTINIEJI PĖDSAKAI

Žemaičių vyskupijos seminarijos funkcionavimo Varniuose pabaigą lėmė po 1863 m. sukilimo numalšinimo sustiprintas vietinės Katalikų Bažnyčios varžymas, ne vienu atveju panašėjęs į mėginimą ją sunaikinti. Be kitų taikytų priemonių, 1864 m. buvo suvaržytas, kaip nurodė I. Šenavičienė, naujokų priėmimas į seminariją¹². Tuo tikslu liepos 15 d. vyskupui pranešta, kad be išankstinių Kauno gubernatoriaus ir Vilniaus

generalgubernatoriaus leidimų nebegalima į šią seminariją priimti naujokų¹³.

Kaip nurodė V. Merkys, 1864 m. liepą Kaune buvusiam vysk. M. Valančiui gubernatorius N. Muravjovas pranešė, kad ganytojui, kapitulai, konsistorijai ir seminarijai reikės persikelti į Kauną. To paties mėnesio 27 d. pradėta ieškoti naujų patalpų seminarijai – vyskupas ir gubernatorius apžiūrėjo bei aptarė tam reikalui numatytąsias kelių vienuolynų patalpas¹⁴.

Suprantama, surasti Kaune seminarijai pastatą, o ypač jį atnaujinti, kaip ir perkelti pačią seminariją iš Varnių, – šie darbai negalėjo būti atlikti labai greitai. Pats vyskupas, kaip nurodė V. Merkys, tikėjosi su pagrindinėmis savo įstaigomis Varniuose užtrukti dar ilgai¹⁵. Kita vertus, liepos 15 d. raštu uždraudus be išankstinio leidimo priimti naujokus, tais metais į seminariją nebuvo priimta nė vieno jaunuolio, tad rugsėjo 3 d. beprasidedančius mokslo metus seminarija pradėjo be pirmo kurso¹⁶.

Kad tuo metu seminarija tebebuvo Varniuose, byloja seminarijos rektoriaus kanauninko Juozapo Dovydaičio rugsėjo 12 d. pranešimas vyskupui iš Varnių, jog esą vakar žandarai prašė seminaristų aprangos, kad karčemoje galėtų kažką sučiupti, bet rektoriui aprangos nedavus, pasklido kalbos, kad žandarai miestelyje vaikšto persirengę panašiais į kunigų drabužiais, o tai gali sukelti seminaristų atžvilgiu įtarimus ir bereikalingus gandus¹⁷. Šis nuotykiniam kinui tinkamas seminarijos istorijos epizodas (ko gero) byloja, kad tokiu būdu norėta susekti ir suimti tuos neseniai praūžusio sukilimo dalyvius, kurie vis dar buvo laisvi.

Gruodžio 4 d. gubernatorius vyskupui pranešė, kad buvęs Telšių progimnazijos mokytojas Romanas Pšibylskis nepatvirtintas seminarijos rusų literatūros ir istorijos dėstytoju, kadangi (viena priežasčių) seminarija „pervesta“ į Kauną, o ten į šias pareigas gali būti paskirtas vietinės gimnazijos mokytojas¹⁸. Iš to lyg ir būtų galima spręsti, kad seminarija buvo Kaune, tačiau, pasak V. Merkio, vysk. M. Valančius tą mėnesį įsikūrė Kaune, bet seminarija dar buvo Varniuose¹⁹. Tad anas kanceliarinis žodis „per-

vesta“ reiškia carinės valdžios valią, bet ne jos įgyvendinimą.

Pastarąjį teiginį patvirtina vėlesni duomenys. Tų pačių metų gruodžio 11 d. vysk. M. Valančius parašė naujam seminarijos rektoriui kun. Jeronimui Račkauskui dėl klierikų šventimų, nurodydamas pasirinkti, ar siųsti tuos auklėtinius į Kauną, ar laukti, kol ganytojas atvyks į Varnius²⁰. Taigi neabejotina, kad seminarija tuo metu ir dar kurį laiką buvo Varniuose.

Pasak V. Merkio, 1865 m. pradžioje Kaune išibėgėjo seminarijos naujųjų patalų remontas, o šiaip taip jį atlikus, prasidėjo įstaigos kraustymasis iš Varnių į Kauną. Kartu šis istorikas nurodė, kad „su persikraustymu sutapo didelis seminarijos pasikeitimas“, „...Valančius turėjo keisti visą seminarijos vadovybę...“, jos rektorius „J. S. Dovydaitis buvo suimtas, kalintas Kaune, [...] paskui išstremtas į Sibirą [...], o naujuoju rektoriumi [...] vyskupas paskyrė Vabalninko kleboną J. K. Račkauską...“²¹

Šis iš esmės teisingas pasakojimas tam tikru būdu vis dėlto klaidina. O būtent seminarijos vadovybė pakeista, kai įstaiga buvo ne Kaune, o Varniuose. Tai liudija vysk. M. Valančiaus 1864 m. lapkričio 11 d. raštas buvusiam rektoriui, t. y. kun. J. Dovydaičiui (Dovydavičiui). Seminarijos rektoriaus pareigas staiga perėmus kanauninkui Račkauskui, kun. J. Dovydaičiui nurodyta laikinai eiti katedros vikaro pareigas. Taigi naujasis rektorius į šias pareigas skirtas ne vėliau kaip 1864 m. lapkričio pirmąją pusę²². Ne tik seminarija, bet ir vyskupijos kitos svarbiausios institucijos – kurija ir konsistorija, taip pat katedra – tuo metu dar buvo Varniuose.

Tuo metu, kai gubernijos sostinėje – Kaune – buvo rengiamasi seminarijos įsikūrimui, pati įstaiga Varniuose gyveno įprastais rūpesčiais. 1865 m. sausio 14 d. rektorius J. Račkauskas vysk. M. Valančiui pranešė, kad į Kauną išvykus kun. R. Stakėnui, nėra kam dėstyti Rusijos istorijos, ir prašė, kad šiam reikalui būtų paskirtas dėstytojas iš seminarijos darbuotojų. Vyskupas nurodė, kad rusų kalbos dėstytoju privalo būti paskirtas kun. [M.] Paliulionis, o rusų istorijos – kun. Paulius Beresnevičius²³. Taigi seminarija tuo metu tebebuvo Varniuose ir neketinta jos artimiausiu metu iškelti. Priešingu atveju kun. R. Stakėnas veikiausiai būtų paliktas į Kauną atsikėlusios seminarijos minėtų dalykų dėstytoju.

Tai liudija ir duomenys apie rūpinimąsi ilgesniam laikui sutvarkyti medžiaginius dalykus. Tą pačią sausio 14 d. rektorius vyskupui kitu raštu iš Varnių pranešė, kad perkėlus katedrinę bažnyčią į Kauną, seminarijos dėstytojai ir auklėtiniai palikti be išteklių pirkti žvakes, vyną ir kitus Dievo tarnystei reikalingus dalykus. Šiems dalykams pirkti buvo prašoma 100 sidabrinių rublių²⁴. Prašymas vyskupą pasiekė po dviejų dienų, t. y. sausio 16 d. Kaip matyti iš ganytojo nurodymą perteikiančios rezoliucijos, leista paimti vienos uždarytos bažnyčios žvakes.

Taigi, seminarija dar kurį laiką buvo Varniuose. Kai Vidaus reikalų ministerijos Dvasinių reikalų departamento Užsienio tikybų skyrius sausio 22 d. raštu kreipėsi į vysk. M. Valančių, kad šis atsiųstų seminarijoje kiekvieno studijų kurso metu dėstomų dalykų sąrašą ir kiek skiriama kiekvienam dalykui valandų, vyskupas šį reikalą vasario 12 d. perdavė seminarijos rektoriui J. Rač-

kauskui ir nurodė, kad sudarytas reikiamas sąrašas būtų atsiųstas į Kauną²⁵. Rektoriaus parengtas dokumentas Kauną pasiekė to paties mėnesio 24 d., o netrukus, 25 d., buvo išsiųstas į Peterburgą²⁶.

Vis dėlto persikėlimas į Kauną buvo neišvengiamas, tad rektorius J. Račkauskas iš Varnių rūpinosi įsikūrimo Kaune reikalais. Štai, pavyzdžiui, vasario 18 d. buvo rašoma vyskupui dėl seminarijai skirtinų buvusio vienuolyno septynių daržų, kuriuos pavasarį reikėtų išnuomot, o gaunamas lėšas skirti seminarijai, kadangi dėl numatomo persikėlimo ir pradinio įsikūrimo bus daug išlaidų. Iš rektoriaus kovo 21 d. rašto aišku, kad buvo manoma, jog seminarija bus perkeliama gegužę²⁷. Rektorius apie būsimąjo įsikūrimo reikalus rašė ir vėliau: balandžio 27 d. raštas skirtas seminarijos valdybai, o gegužės 5 d. – vyskupui²⁸.

Dėl būsimąjo įsikūrimo reikalų seminarijos veikimas nedideliame Varnių miestelyje užtruko. Tad vysk. M. Valančius gegužės 25 d. iš Kauno rektoriui rašė, kad numatomi paleisti seminarijos auklėtiniai jau yra diakonai ir, kai tik jie bus pasiruošę kunigo šventimams, nedelsiant juos atsiųsti į Kauną. Atsakydamas į šį nurodymą, rektorius J. Račkauskas pranešė, kad septyni Žemaičių seminarijos diakonai yra visiškai pasiruošę kunigo šventimams, jie gegužės 27 d. pradės rekolekcijas, o baigs jas birželio 3 d. ir tuomet bus išsiųsti į Kauną. Kaip matyti iš rekolekcijų pabaigos dieną rektoriaus vyskupui parašyto laiško, taip ir buvo padaryta: kunigo šventimams paruošti septyni auklėtiniai ir diakono šventimams paruošti du auklėtiniai išsiųsti vyskupui. Papildoma data ant šio rašto byloja, kad Kauną šis laiškas ir, ko

gero, siunčiamieji devyni seminaristai pasiekė po kelių dienų, t. y. iki birželio 7 d. Netrukus – birželio 10 d. – vyskupas raštu kreipėsi į gubernatorių dėl šių jau išventintų kunigais absolventų skyrimo eiti pareigas²⁹. Tad nuo carinės valdžios įsakymo seminariją perkelti į Kauną buvo praėję daugiau negu akademiniai mokslo metai ir Varniuose buvo išleista dar viena absolventų karta.

Seminarijos rektorius J. Račkauskas po kelių savaitių iš Varnių (matyt) išvyko, tačiau ne dėl seminarijos persikėlimo reikalų į Kauną, o į savo administruojamą parapiją – Vabalninkus – atostogauti. Jo (veikiausiai kaip ir kitų seminarijos dėstytojų bei pačių seminaristų) atostogos tęsėsi nuo liepos 1 d. iki rugsėjo 1 d.³⁰ Taigi 1865 m. vasaros atostogų panaudoti kaip palankaus laiko įstaigos perkėlimo reikalams tvarkyti neketinta. Tad vasara praėjo be atitinkamų darbų ir kokių nors pokyčių, t. y. seminarija mokslo metus turėjo pradėti Varniuose.

Po atostogų į Varnius sugrįžę šios ugdymo įstaigos pedagoginiai darbuotojai, atlikę tridienes rekolekcijas, ėmėsi įprastų seminarijos darbų. Rugsėjo 9 d. pradėti mokslo metai, ketvirtakursiams numatytas pasiruošimas egzaminui ir šventimai. Tuo laikotarpiu seminarija turėjo 79 auklėtinius, nors dėl įvairių priežasčių 3 iki rugsėjo 11 d. nebuvo grįžę³¹. Taigi ši įstaiga 1865 m. rudens semestrą ketino darbuotis Varniuose ir kol kas čia, atrodo, nebuvo jokių ženklų apie skubų persikėlimą į Kauną.

Vis dėlto rugsėjo 22 d. raštu seminarijos rektoriumi J. Račkauskui iš Kauno buvo pranešta, kad suėmus vyskupo sekretorių kun. Barovskį, tarp jo dokumentų rasti keli raštai seminarijos reikalui. Jie bylojo,

kad patalpos seminarijai paruoštos, tačiau vyskupijos kurijai dar neperduotos, o persikėlimo laikas dėl lėšų skyrimo procedūros dar nenumatytas, bet reikia tikėtis, kad toji diena ateisianti greitai³². Kada šis raštas pasiekė Varnius, nėra žinoma, bet tikėtina, kad po kelių dienų, t. y. iki mėnesio pabaigos. Manytina, kad nuo to laiko pats rektorius ir veikiausiai seminarijos valdyba gyveno numatomo persikėlimo nuotaikomis, nors seminarija ir toliau veikė įprastu būdu.

Po kiek laiko iš vyskupijos konsistorijos gautu įsaku buvo nurodyta, kad seminarija kelsis iš Varnių į Kauną kartu su auklėtiniais. Vis dėlto lapkričio 20 d. raštu iš Varnių rektorius J. Račkauskas pasiūlė kitą būdą. Jis vyskupo paprašė, kad būtų gauti leidimai seminaristams per Šv. Kalėdas vykti pas savo giminaičius, o iš ten po švenčių važiuoti tiesiai į Kauną. Vysk. M. Valančių šis prašymas pasiekė po 3 dienų³³. Tuo metu vyskupas jau pats buvo parašęs ir rektoriumi išsiuntes šiuo klausimu raštą.

Taigi ganytojas lapkričio 20 d. raštu kreipėsi į rektorių. Šis raštas Varnius pasiekė to paties mėnesio 28 d. Kanauninkas J. Račkauskas išsyk, t. y. tą pačią dieną, parašė atsakomąjį raštą, kuriuo paaikškino, kad dėl seminaristų nepaleidimo Šv. Kalėdų atostogų nebuvo gauta jokio oficialaus nurodymo, o dabar rektorius auklėtiniais paskelbęs, kad jie Šv. Kalėdoms pas gimines būsią paleisti gruodžio 16 d., o grįžti privalėsią po atostogų sausio 6 d. tiesiai į Kauną. „*Gi paruoštieji šventimams ir keletas šventųjų paslapčių atlikimo patarnavimui, bendrai 40 žmonių, prasidėsiančio gruodžio 20-ai dienai bus atgabenti į Kauną.*“ Be to, rektorius parapijose gyvenantiems subdiakonams

ir diakonams išsiuntinėjęs pranešimus, kad jie būtinai gruodžio 20 d. atvyktų į Kauną³⁴. Taigi keisti persikraustymo laiką ir būdą jau buvo vėlu.

Ko gero, ganytojas sumanymui pritarė ir kreipėsi į gubernijos valdžią dėl leidimų seminaristams keliauti, o toji valdžia pageidautus leidimus suteikė. Tokiu atveju rektoriaus prašymo patenkinimas ir leidimų keliauti suteikimas nulėmė seminarijos persikėlimo į Kauną

tikslų laiką. Manytina, kad atitinkamai pagal gautus leidimus dauguma seminaristų Varnius paliko (pagal Julijaus kalendorių) 1865 m. gruodžio 16 d. (pagal Grigaliaus kalendorių – gruodžio 28 d.) ir į Varnius, bent jau kaip šios įstaigos auklėtiniai, nebesugrįžo. Kiti 40 seminaristų maždaug tuo laiku privalėjo išvykti į Kauną, kad ten būtų gruodžio 20 dieną, kuri pagal Grigaliaus kalendorių buvo 1866 m. sausio 1-oji.

NAUJŪJŲ SEMINARIJOS PATALPŲ SKYRIMAS IR PARUOŠIMAS

Tuo laiku, kai Žemaičių vyskupijos seminarija po nurodymo ją perkelti į Kauną daugiau negu metus tebeveikė Varniuose, gubernijos sostinėje buvo ieškoma patalpų jai įkurdinti, po to – šios patalpos tvarkomos. Ieškoti patalpų, kaip minėta, pradėta beveik iškart, t. y. netrukus po to, kai vysk. M. Valančiui buvo pranešta apie privalomą centrinių vyskupijos įstaigų perkėlimą.

Kaip nurodė V. Merkys, gubernatorius N. Muravjovas 1864 m. liepos 27 dieną paskyrė apžiūrėti įstaigų įkurdinimui numatomas patalpas – augustiniečių ir bernardinų vienuolynus. Tai atlikus, vyskupas pasiūlė vietoj kurijos reikmėms perimamo augustiniečių vienuolyno šio ordino nariams duoti jau anksčiau uždarytą bernardinų vienuolyną, o seminariją įkurdinti pagal gubernatoriaus nurodymą – gretimai esančiame bernardinų vienuolyne, atiduoti jai šio vienuolyno bažnyčią, o vienuoles iškeldinti į Varnius³⁵.

Kitame monografijos poskyryje šis autorius nurodė ne bernardinų, o bernardinų vienuolyną: „1864 m. liepos 27 d. Valančius su Kauno gubernatoriumi

N. Muravjovu apžiūrėjo generalgubernatoriaus M. Muravjovo siūlomas seminarijai patalpas Kaune. Jai buvo numatyta atiduoti 1842 m. uždarytą bernardinų vienuolyną su Šv. Jurgio bažnyčia...“³⁶ Tai (galbūt) reiškia, kad seminariją generalgubernatorius siūlė įkurdinti bernardinų vienuolyne ir jai atiduoti Šv. Jurgio bažnyčią, o vyskupas ir galbūt dėl šių reikalų per daug nesismulkinantis gubernatorius manė esant geriau seminarijai perduoti bernardinų vienuolyną ir jo Švč. Trejybės bažnyčią.

Vis dėlto ir šis atvejis, vysk. M. Valančiaus teigimu, seminarijai nebuvo tinkamas: sklypas drėgnas, o pastatą reiktų perstatyti – pritaikyti klierikams, profesoriams bei aptarnaujantiems gyventi, bibliotekai ir auditorijoms. Vyskupas nenorėjo iškeldinti bernardinų, o todėl mieliau vyskupijos kurijai ir seminarijai būtų rinkęsis anksčiau uždaryto karmelitų vienuolyno patalpas, kurios tuo metu buvo naudojamos karių ligoninės³⁷.

Carinė valdžia, kaip matyti iš pateiktų duomenų, tikėjosi vyskupo geranoriško bendradarbiavimo, tad šios dilemos spręsti vienašališkai nenorėjo. Manytina,

kad ši aplinkybė, o netrukus ir prasidėjęs atostogų metas, po kurių valdžios laukė susikaupe kiti (jai svarbesni) reikalai, lėmė tai, kad patalpų seminarijai parinkimas, skyrimas, o juo labiau jų paruošimas gerokai vėlavo. Vyskupas kanonine prasme neteisėtų potvarkių, matyt, įgyvendinti nenorėjo, tad įvykių neskubino. Tad naujų seminarijos patalpų reikalas užtruko, kaip liudija kiti dokumentai, iki vėlyvo rudens.

Lapkričio 10 d. vysk. M. Valančius gavo Kauno gubernatoriaus raštą, kuriuo jam buvo pranešta, kad vidaus reikalų ministras spalio 26 d. raštu informavo Vilniaus generalgubernatorių, jog Vakarų komitetas, apsvarstęs šio ministro teikimą iš Varnių į Kauną perkelti Telšių vyskupijos valdybą (kuriją), be kitų dalykų, pasiūlė bernardinų Kauno vienuolyno pastatą pritaikyti vyskupijos valdybai ir seminarijai, šių vienuolių bažnyčią paversti parapine, o augustiniečių bažnyčią – katedrine. Imperatorius tam pritarė, tad gubernatorius įpareigotas vyskupui pareikšti apie vyskupijos valdybos perkėlimą į Kauną, taip pat nedelsiant atlaisvinti bernardinų vienuolyno patalpas. Tuo pačiu raštu, konstatuojant, jog augustiniečių vienuolyno pastatas ir dar vienas fligelis paruošti vyskupui ir kurijai, bet ne seminarijai ir jos personalui, prašyta nurodyti, kiek pinigų reiks vyskupui, kapitulai ir kurijai persikelti iš Varnių į Kauną³⁸.

Akivaizdu, kad šis 1864 m. lapkričio 10 d. gautas raštas yra suprastinas kaip carinės valdžios sprendimo perkelti centrinės vyskupijos įstaigas iš Varnių į Kauną, įvardinant visus paskirus pokyčius, pirmasis pranešimas, kuris yra teisinio (liepiamojo) pobūdžio, tad privalomas

vykdyti. Taigi imperijos valdžios aukščiausiuoju lygmeniu Žemaičių vyskupijos seminarijai buvo paskirtos naujos – bernardinų vienuolyno – patalpos, bet tą syki nepaminėtos bernardinų vienuolyno patalpos, kurios vėliau ne syki buvo minimos kaip seminarijai skiriamos ir ruošiamos. Kita vertus, iš nurodyto rašto aišku, kad paskirtos seminarijai patalpos dar nebuvo paruoštos.

Nors V. Merkys ir abejojo, bet, turint omeny nurodytus spalio–lapkričio mėnesių sprendimus, logiška, kad seminarijos patalpų reikalo Kaune vėl buvo imtasi, kaip rašė pats vysk. M. Valančius, 1864 gruodžio 9 d. Tą kartą pas vyskupą atvyko gubernatorius N. Muravjovas ir pasiūlė sykiu su architektu bei kitais valdininkais apžiūrėti tebeveikiančio bernardinų vienuolyno patalpas. Po to buvo duotas raštas, kad šis vienuolynas uždaromas, o jo patalpos skiriamos klierikams gyventi³⁹. Po šių įvykių buvo galima imtis seminarijai skirtų patalpų remonto.

Remdamasis M. Valančiaus 1865 m. sausio 8 d. laišku A. Baranauskui, V. Merkys nurodė, kad tų metų pradžioje įsibėgėjo seminarijos naujųjų patalpų remontas, ir pridūrė, kad šiaip taip jį atlikus, prsidėjo įstaigos kraustymasis iš Varnių į Kauną⁴⁰. Vis dėlto šis autorius prieš šią žinią pateiktomis gausiomis pastraipomis, atrodo, suplakė gretimais esančių bernardinų ir bernardinų vienuolynų pastatų perdavimo seminarijai ir jų remonto duomenis⁴¹. Po minėtų 1864 m. spalio mėnesio carinės valdžios sprendimų ir lapkričio mėnesio pranešimų galėjo būti pradėti bernardinų vienuolyno iškraustymo ir jo patalpų pritaikymo kurijai bei seminarijai darbai, o gretimai

esantis bernardinų vienuolyno pastatas anuomet paliktas nuošaly, t. y. iki tol šis objektas generalgubernatoriaus tik pasiūlytas, bet Žemaičių vyskupijos centrinių įstaigų perkėlimo į Kauną nepaliestas.

Kaip ir daugelis kitų, bažnytinės įstaigos anuomet negalėjo apsieiti be didesnio ar mažesnio ūkinės paskirties sklypo. Seminarijos rektorius J. Račkauskas, sužinojęs, kad prie seminarijai paskirto vienuolyno pastato yra 7 daržai, vasario 18 d. raštu vyskupo prašė šiuos daržus skirti seminarijai ir nuo prasidėsiančio pavasario juos išnuomoti seminarijos naudai, kadangi numatomu seminarijos persikėlimo į Kauną ir pradinio įsikūrimo metu bus didelių išlaidų. Iš kovo 21 d. panašaus rašto matyti, kad tie daržai buvo prie bernardinų vienuolyno⁴². Juos paskyrus seminarijai, gubernijos sostinėje, kur maisto kainos neabejotinai buvo didesnės negu provinciniame Varnių miestelyje, besikuriančios ir įsikūrusios įstaigos medžiaginiai reikalai galėjo būti palaikomi ir natūrinu būdu gaunamomis gėrybėmis. Kita vertus, jau 1865 m. vasario ir kovo mėnesiais žinota, kad seminarijai skiriamas bernardinų vienuolyno pastatas.

Kadangi bernardinų Švč. Trejybės bažnyčia 1864 m. lapkritį ar gruodį buvo perduota parapijai, o klebonijos klausimas tą kartą nepaliestas, norom nenorom į buvusį bernardinų vienuolyną turėjo būti perkeltos ne tik (kaip carinės valdžios nurodyta) vyskupijos kurija ir seminarija, bet ir klebonija, o tai liudija 1865 m. gegužės 1 d. klebono raštas vyskupui. Tąsyk klebonas skundėsi, kad seminaristams reikės daug vietos, tad jam ir jo pagalbininkams bus ankšta, o nustačius klauzūrą, bus sunku bendrau-

ti su parapijiečiais, taip pat šis bendravimas trikdydys seminarijos rimtį. Klebonas prašė, kad jam, vikarams ir tarnams aikštėje tarp bažnyčios ir ją supančio pylimo iš ten esančios plytinės medžiagos būtų statomos patalpos⁴³. Po šio kreipimosi imta stengtis patalpų trūkumo problemą išspręsti.

Gegužės 3 d. buvo rengiamas vyskupo kreipimosi į gubernijos valdžią raštas. Iš juodraščio matyti, kad šiai valdžiai nurodyta, jog buvusiame bernardinų vienuolyno pastate numatytos klebonijai patalpos, bet nesunku įžvelgti, kad seminarijai (su tarnais ir visu ūkiu) trūkstant patalpų, klebonas būsiąs labai suvaržytas, taip pat seminarijai būsią nepatogu. Tuo remiantis, paprašyta, kad miesto klebonui ir jo pagalbininkams būtų pastatytas namas. Šis prašymas apsvarstytas birželio 7 d., o atsakymas parašytas to paties mėnesio 24 d.⁴⁴

Ruošiantis svarstyti šį prašymą, po gegužės 15-os dienos atitinkama komisija apžiūrėjo panaikintų vienuolynų pastatus, būtent seminarijai ir vyskupijos kurijai pritaikomą bernardinų, taip pat kanauninkų ir kitų kunigų bei visų jų tarnų apgyvendinimui, be to, seminarijos bibliotekai – bernardinų. Palyginus patalpų ir įkurdinamų asmenų skaičių, prieita išvados, kad patalpų užtenka⁴⁵. Vadinasi, seminarijai jau prieš tai buvo numatyta ne tik dalis bernardinų vienuolyno, bet ir dalis bernardinų vienuolyno patalpų, o seminarijos pagrindinės patalpos kaip tik tuo metu buvo įrenginėjamos bernardinų vienuolyno pastate.

Šiomis patalpomis bažnytiniai pareigūnai jau rūpinosi. Rektoriaus J. Račkauskas 1865 m. gegužės 5 d. iš Varnių vysk. M. Valančiui rašė, kad jis sužino-

jo, jog perstatomame seminarijai name auklėtiniams įrengiama tik 18 gyvenamųjų kambarių, iš kurių kiekviename tik po 2 auklėtinius gali tilpti, o be laukiamų naujokų, rudenį bus 77 auklėtiniai, t. y. 35 ketvirtakursiai ir 42 trečia-kursiai. Jeigu auklėtiniams apgyvendinti iš anksto nebus paruošta užtektinai vietų, seminarijos padėtis bus sunki. Įrengiamų auditorijų ir kitų buties bei higienos reikmėms skirtų patalpų klausimu ruošiamas vyskupo kanceliarijai raštas, kuriuo bus netiesiogiai prašoma dėl seminarijos patalpų kreiptis į pasaulietinę valdžią⁴⁶. Manytina, kad tas „perstatomas seminarijai namas“ – bernardinų vienuolyno pastatas. Kita vertus, šie gegužės mėnesio raštai byloja, kad seminarijos naujosios patalpos dar nebuvo paruoštos, tad seminarija iki vasaros atostogų, t. y. liepos 1 d., vargu ar turėjo galimybių persikelti į Kauną, tad reikalas, kaip matyti iš vėlesnių raštų, buvo paliktas rudeniiui.

Rektoriui iš vyskupijos kurijos atsiaus-tu rugsėjo 22 d. raštu, kaip minėta, buvo

pranešta, kad po vyskupo sekretoriaus suėmimo rasti du rugsėjo 5 d. raštai seminarijos klausimu. Jie, be kitų dalykų, bylojo, kad naujosios patalpos visiškai paruoštos, bet vyskupijai dar neperduotos. Taigi, praėjus daugiau negu metams nuo carinės valdžios pareiškimo apie būsimąjį perkėlimą, seminarijos naujosios patalpos netrukus galėjo būti pradėtos naudoti. Nuo šio laiko svarstyti tik seminarijos įsikūrimo reikalai.

Lapkričio 8 d. gubernatorius kreipėsi į vyskupą dėl seminarijos perkraustymo išlaidų. Atsiliepdamas į tai, vysk. M. Valančius lapkričio 9 d. rašė, kad seminariją įkurdinant naujai parengtame buvusiam bernardinų pastate, bus didelių įsikūrimo (ypač naujų baldų gamybos) išlaidų. Kadangi iš Varnių pervežti baldus neįmanoma, reikia 2649, o mažiausiai 2000 rublių⁴⁷. Nors tuo metu spręsti tik kraustymosi ir įsikūrimo uždaviniai, vis dėlto seminarijos naujų patalpų sutvarkymo reikalai dar nebuvo užbaigti, tačiau prie jų buvo grįžta tik po seminarijos persikėlimo.

SEMINARIJOS PERSIKĖLIMO, ĮSIKŪRIMO IR VEIKIMO KAUNE ANKSTYVIAUSIEJI PĖDSAKAI

Kaip minėta, I. Šenavičienė teigė, kad 1864 m. carinė valdžia suvaržė priėmimą į Varnių seminariją, o 1865 m. pabaigoje ją iškėlė į Kauną⁴⁸. Vis dėlto kada ir kaip vyko kraustymasis, kada ir kaip seminarija ėmė veikti naujoje vietoje? Į šiuos klausimus galima atsakyti remiantis tiek pirmame ir antrame straipsnio skyriuose pateikta medžiaga, tiek ir papildomais archyviniais raštais.

Žinios apie numatomo persikėlimo laiką Varnius pasiekė gana anksti – dar

1865 m. ankstyvą pavasarį. Kaip minėta pirmame straipsnio skyriuje, iš rektoriaus kovo 21 d. rašto vyskupui aišku, kad buvo manoma, jog seminarija bus perkeliama tų metų gegužę. Vis dėlto ši laiko riba buvo peržengta, nes patalpos dar nebuvo paruoštos, tad ir lėšos persikraustymui nepaskirtos.

Norom nenorom tų metų vasaros pabaigoje imta rūpintis Kaune po kurio laiko pradėsiančios veikti seminarijos dėstytojų kolektyvo papildymu. Pirmoji,

ko gero, tokia žinia – Kauno gimnazijos rusų literatūros vyresniojo mokytojo Michailo Popovo rugpjūčio 19 d. prašymas Žemaičių vyskupui M. Valančiui. Šis mokytojas, susipažinęs su Telšių seminarijos rektoriumi ir iš jo sužinojęs, kad laisva rusų kalbos ir istorijos mokytojo vieta, prašė vyskupą skirti jį į šias pareigas. Dėstytojų reikalus kontroliavo gubernijos valdžia, tad iki seminarijos persikėlimo (ir vėliau) prie šio klausimo buvo sugrįžtama⁴⁹.

Vis dėlto ankstyvą rudenį, nors Varniuose buvo tikimasi, kad persikėlimas jau čia pat, reikalas toliau gandų nepajudėjo. Seminarijos rektorius kanauninkas J. Račkauskas rugsėjo 5 d. raštu vyskupo sekretoriui kun. Barovskiui teigė, kad kasdien girdimi ir matomi turinčio greitai prasidėti persikėlimo iš Varnių į Kauną ženklai⁵⁰. Vis dėlto atsirado kliūčių, sutrukdžiusių perkelti šią įstaigą. Rugsėjo 22 d. raštu seminarijos rektoriumi, kaip minėta pirmame straipsnio skyriuje, buvo pranešta, kad po sekretoriaus suėmimo tarp jo popierių rasti du rugsėjo 5 d. raštai, kurie, be kita ko, bylojo, kad persikėlimo laikas dėl lėšų skyrimo procedūros dar nenumatytas, tačiau reikia tikėtis, kad toji diena ateisianti greitai.

Lėšų skyrimas įstaigos persikraustymui maždaug per mėnesį buvo užbaigtas, tad skirtus pinigų imtasi naudoti. Lapkričio 3 d. vysk. M. Valančiaus raštas Kauno gubernatoriui liudija, kad Vilniaus generalgubernatorius paskyrė lėšas Telšių vyskupinės seminarijos pervežimui, o Kauno gubernijos statybinė komisija pageidauja šio pervežimo reikalus per varžytines atiduoti žydams. Kadangi Seminarijos valdyba pati galinti tvarkyti auklėtinių ir kilnojamosios nuosavybės

pervežimą, gubernatorius prašomas vyskupui perleisti seminarijos daiktų pervežimui iš Varnių į Kauną paskirtus pinigus. Po trijų dienų, sužinojus, kad dalyvaujant Gubernijos valdybai, buvo sušauktos norinčiųjų užsiimti šiuo pervežimu varžytuvės, vysk. M. Valančius į gubernijos valdžią kreipėsi dar sykį ir prašė šiam pervežimui per varžytuves paskirtas lėšas perleisti jam, kad jo nuožiūra pervežimas būtų surengtas ūkiškai dar iki numatyto šiam reikalui laiko pabaigos ir be jokių nemalonumų, kurių su rangovais išvengti nepavyktų⁵¹.

Iš šių ir vėlesnių raštų matyti, kad vysk. M. Valančius stengėsi ne tik kontroliuoti seminarijos perkėlimo reikalus, bet ir juos paveikti. Lapkričio 8 d. raštu gubernijos valdžia pranešė, kad prieš keturias dienas surengtose varžytuvėse seminarijos turto pervežimas iš Varnių į Kauną sutartas už 2649 rublius su Vilniaus 1-osios gildijos pirkliau Zundeliu Alapinu, o šis apsiėmė sandėrį atlikti už 2000 sidabrinų rublių, tačiau su sąlyga, kad jeigu kas siūlys surengti pervežimą pigiau, būtų surengtos naujos varžytuvės. Vyskupo klausta, ar jis sutiktų imtis pervežimo reikalo ir kokia būtų jo nuomonė apie mažiausią visų daiktų pervežimo kainą. Šio rašto gavimo dieną, t. y. lapkričio 9 d., vyskupas gubernatoriui raštu pranešė, kad seminariją įkurdinant naujai įrengtame vienuolių pastate, bus didelių įsikūrimo ir naujų baldų gamybos išlaidų, nes baldus pervežti iš Varnių neįmanoma, ir sykiu teigė, kad reikia 2649 ar bent jau 2 000 rublių⁵². Taigi ganytojas pervežimo darbus ir už juos skiriamas lėšas norėjo perimti, kad šitai būtų sutaupyta lėšų seminarijai įsikurti.

Apie seminarijos perkraustymą, be abejo, galvojo ir jos rektorius kanauninkas J. Račkauskas. Jis iš Varnių to paties mėnesio 20 d. raštu paprašė ganytoją gauti carinės valdžios leidimus seminarijos auklėtiniams vykti per Kristaus Gimimo šventę pas savo gimines, o sykiu pranešė, kad iš vyskupijos konsistorijos seminariją pasiekęs įsakas apie šios įstaigos (sykiu ir auklėtinių) pervežimą. Kiek galima spręsti iš rektoriaus rašto, buvo numatoma persikėlimui skirtomis lėšomis į Kauną nuvežti tik valstybės sąskaita ugdomus seminaristus, bet ne išsilaikančius savo lėšomis. Rektorius tokiam sumanymui ryžtingai pasipriešino, teigdamas, kad toks sprendimas negiamai paveiks seminariją. Jis ketino pervežti visus, o tuomet laukti pasekmių. Kai kurie patarėjai siūlė pervežti būtent išdinius auklėtinius, ypač pasirengusius šventimams, o kitus paleisti atostogų, kad po jų grįžtų tiesiai į Kauną. Suprantama, kad buvo prašoma ganytojo pritarimo. Vyskupo kanceliariją šis raštas pasiekė po trijų dienų⁵³. Jo turinys, kaip rodo vėlesni dokumentai, taip pat vyskupo išmintis ir nulėmė seminarijos didžiausio turto – jos auklėtinių – keliones į naująją vyskupijos sostinę.

Vis dėlto tą pačią dieną, kai buvo parengtas aptartasis rektoriaus raštas, ganytojas pats atitinkamu raštu kreipėsi į rektorių, tačiau, kol šis raštas pasiekė Varnius, rektorius dėl auklėtinių persikėlimo jau buvo apsisprendęs ir sprendimą paskelbęs seminaristams. Visa tai byloja rektoriaus 28-ą dieną vyskupui parengtas naujas raštas. Juo pranešama, kad dėl seminaristų nepaleidimo Kalėdoms nebuvo jokių nurodymų, tad rektorius auklėtiniams paskelbęs, kad jie šventėms pas

gimines būsią paleisti gruodžio 16 d., o grįžti privalėsią po atostogų sausio 6 d. tiesiai į Kauną. „*Gi paruoštieji šventimams ir keletas šventųjų paslapčių atlikimo patarnavimui, bendrai 40 žmonių, (...) gruodžio 20-ai dienai bus atgabenti į Kauną.*“ Be to, rektorius išsiuntinėjęs parapijose gyvenusiems diakonams ir subdiakonams kvietimus, kad to paties gruodžio 20 d. būtinai atvyktų į Kauną⁵⁴.

Susirašinėjimo dažnumas ir sparta byloja, kad reikalas abiem šalims buvo labai svarbus, tad komunikacijos trikdžiai vargu ar galėjo ką nors pakeisti. Šiaip ar taip, pagal Grigaliaus kalendorių toji gruodžio 16-oji (seminaristų išvykimas atostogų) buvo to paties mėnesio 28-oji; gruodžio 20-oji – šventimams paruoštųjų, patarnautojų ir diakonų bei subdiakonu atvykimas į Kauną – sausio 1-oji, o sausio 6-oji – sugrįžimas iš atostogų – sausio 18 d. Kadangi laiko keisti rektoriaus išvardytą tvarką jau nebuvo ir ji, kiek galima suprasti šių įvykių tėkmę, atitiko paties ganytojo intencijas, vienareikšmiškai galima teigti, kad Žemaičių vyskupijos seminarija bažnytinės vyresnybės sutarimu, skaičiuojant pagal Grigališkąjį kalendorių, įsikurti Kaune ir pradėti čia veikti privalėjo 1866 m. sausį, t. y. nuo 1-os iki 18-os dienos. Vėlesni įvykiai šią prielaidą tik patvirtina.

Bažnytinės vyresnybės santykiai su cariniais pareigūnais seminarijos persikėlimo klausimu nebuvo labai atviri. 1865 m. gruodžio 10 d., būtent tuo metu, kai tarpusavyje dėl seminarijos auklėtinių atvykimo į Kauną jau buvo sutarta, šio miesto policijos viršininkas – policmeisteris, žinodamas apie šios ugdymo įstaigos perkėlimą, raštu prašė vyskupą artimiausiu metu atsiųsti jos personalo

(matyt, ir auklėtinių, ir dėstytojų), taip pat tarnų sąrašą. Ant policmeisterio rašto yra vyskupo raštinės 13 d. prieraišas, kad pranešta, jog nežinoma, kokie tarnautojai ir auklėtiniai į Kauną atvyksia, nes kai kurie jų yra šventėms paleisti⁵⁵. Manytina, kad galutinė seminarijos personalo (dėstytojų ir patarnautojų) sudėtis tuo metu dar galėjo būti nežinoma, tačiau (pagal Julijaus kalendorių) gruodžio 20 d. ir sausio 6 d. į Kauną atvyksiantys seminaristai, bent jau seminarijos vadovybei, tikrai buvo žinomi.

Tuo metu rektorius jau rūpinosi įstaigos turto pervežimu, dėl ko gruodžio 11 d. iš Telšių į Kauną vyskupui pasiuntė telegramą. Jis klausė, ar palikti sienines spintas, kurios išsiima ir kurių seminarijos įrengimo metu nebuvo. Ar išardyti anglišką virtuvę ir vežti ją į Kauną, kur [ją sumontuoti] yra ganėtina nepatogu? Laikyti virtuvę įstaigos dalimi ar jos inventoriumi?⁵⁶ Nepriklausomai nuo atsakymų į šiuos klausimus, seminarijos turtą pervežti į naująją vyskupijos sostinę planuota gruodžio viduryje. Juk reikėjo ne tik sulaukti vyskupo atsakymo, bet ir (atitinkamai pagal atsakymą) sukrauti mantą bei ją arklių tempiamomis rogėmis nugabenti į Kauną. Visa tai galėjo užtrukti savaitę, o gal ir dvi.

Šiaip ar taip, 1865 m. gruodžio 20 d. (1866 m. sausio 1 d.) iš Varnių privalėjo būti atvežti minėtieji šventimams parengti ir iškilmingoms šv. Mišioms patarnauti reikalingi auklėtiniai – iš viso 40 asmenų, o iš gyvenamųjų parapijų privalėjo atvykti subdiakonai ir diakonai, t. y. absolventai, kurie mokslus baigė anksčiau, bet dėl valdžios draudimo buvo likę be kunigystės šventimų. Taigi naujosios se-

minarijos patalpos, ar bent jau dalis jų, tą dieną turėjo būti paruoštos.

Kokios buvo seminarijos pirmosios dienos bei savaitės Kaune, iš dalies byloja 1865 m. gruodžio 27 d. (1866 m. sausio 8 d.) rektorius pranešimas vyskupui dėl seminarijos bažnyčios. Pasak jo, prie pastato, kur dabar seminarija, esanti bažnyčia, kurioje seminarijos dvasininkams teks atlikinėti religines apeigas, tačiau jai trūksta bažnytinių reikmenų, taip pat neaprupinta lėšomis tarnystę Dievui tinkamai atlikti. Pirminiam Viešpaties tarnystės sutvarkymui reikia iš savų 1000 rublių procentinių pajamų visokiems reikmenims, bažnyčios pašventinimui, taip pat pagalbininkų – vargonininko, zakristijono ir patarnautojų – algai⁵⁷.

Iš to galima spręsti, kad rektorius ir veikiausiai kitas personalas, taip pat dalis auklėtinių buvo neseniai įsikėlę į vienuolyno pastate įrengtas patalpas, taip pat čia buvo šios įstaigos (be abejonės, naudoti galutinai neparuoštas) inventorių. Verta pabrėžti, kad rektorius nemini nei pranciškonų ar bernardinų vienuolyno, nei Šv. Jurgio bažnyčios, netgi seminarijos įsikūrimo, o tik pastatą, kur dabar buvo seminarija ir šalimais esančią bažnyčią. Tai byloja, kad naujoji vieta jam dar svetima ir kad teigiamas jausminis ryšys su ja nėra užsimezgęs, o toji šalimais esanti bažnyčia liturgijai neparuošta. O dėl religinių apeigų, seminarija (veikiausiai) galėjo naudotis šalimais buvusią, nors ir parapijos reikmėms priskirta, Švč. Trejybės bažnyčia, o iškilmingomis progomis – katedra.

Kol dar nebuvo pasibaigusios Kalėdinės atostogos, reikėjo užbaigti dėstytojų personalo sudarymą. Dalis profeso-

rių, kurie dėstė bažnytinius dalykus, atvyko iš Varnių, o kitus reikėjo iš anksto surasti ir gauti carinės valdžios leidimą jiems darbuotis. Kita vertus, reikėjo pasirūpinti ir tos valdžios primestų dalykų – rusų kalbos ir rusų literatūros, Rusijos istorijos ir Rusijos geografijos – dėstytojų suradimu. Šiais reikalais užsiėmė ir rektorius, ir (be abejo) vyskupas. Bažnytinių dalykų dėstytojai buvo parenkami iš gabesnių ir uolesnių vyskupijos klebonų, matyt, baigusių Dvasinę akademiją, o primestųjų dalykų – iš Kauno gimnazijos vyresniųjų mokytojų. Visais atvejais paskyrimas buvo gana nelengvas, ir tai liudija toliau keliais sakiniais aprašoma istorija. 1865 m. gruodžio 27 d. (1866 m. sausio 8 d.) rektoriui pasiūlius, Mikalojus Velikanovas sutiko eiti Rusijos istorijos dėstytojo, o po dviejų dienų Michailas Popovas – rusų literatūros dėstytojo pareigas. Po to rektorius kreipėsi į Kauno gubernijos mokyklų direkciją, kurios vadovas – rektorius – sausio 7 (19) d. raštu atsakė, kad nėra kliūčių šiems mokytojams tapti seminarijos dėstytojais, o rektorius savo ruožtu apie tai parašė vyskupui ir paprašė jį kreiptis į vidaus reikalų ministrą dėl šių asmenų patvirtinimo seminarijos dėstytojais⁵⁸.

1866 m. sausio 4 (16) d. Kauno katedrinėje bažnyčioje buvo surengtos šventimų teikimo iškilmės. Vysk. M. Valančius diakonus Titą Gedvilą ir Eduardą Gedeiką iššventino į kunigus, subdiakonus Felicijoną Bytą, Antaną Lenkevičių ir Joną Markevičių – į diakonus, 28 vyskupinės seminarijos klierikus – į subdiakonus, o dviem suteikti keturi žemesnieji šventimai. Sausio 6 (18) d., kai jau privalėjo būti po atostogų grįžę semina-

ristai, savojoje Šv. Jurgio bažnyčioje per iškilmingas šv. Mišias diakonui Jonui Markevičiui suteikti kunigo šventimai, 24 subdiakonams – diakono šventimai, o 2 auklėtiniams – subdiakono šventimai. Netrukus, sausio 8 (20) d., seminarijos bažnyčioje iškilmingų šv. Mišių metu 20 diakonų, iš kurių 7-iems buvo suteikti dėl privalomo amžiaus stygiaus reikiami atleidimai, iššventinti į kunigus, o 2 subdiakonai – į diakonus. Po kelių dienų, sausio 11 (23) d., seminarijos bažnyčioje per iškilmingas šv. Mišias dar 4 jaunuoliai, iš kurių dviem dėl amžiaus stygiaus vėlgi buvo suteikti reikiami atleidimai, tapo kunigais. Tokiomis pačiomis sąlygomis ir aplinkybėmis sausio 13 (25) d. 1 diakonas iššventintas kunigu, o 2 subdiakonai – diakonais⁵⁹.

Šis per ganėtinai trumpą laiką suteiktų šventimų nemažas skaičius, netgi dažnai padarant dėl kandidatų nepakankamo amžiaus reikiamas išimtis, netiesiogiai liudija ganytoją M. Valančių nuogastavus, kad carinė valdžia gali suvaržyti šventimų teikimą, o vyskupija – pritrūkti kunigų. Kita vertus, šventimai buvo suteikti ne išsyk, bet per tam tikrą laiką, o tai savo ruožtu byloja, kad ne visi sausio pradžioje iš Varnių ar iš savo gimtinių į Kauną atvykę seminaristai buvo pasirengę šventimams, tad pasiruošimas buvo tęsiamas. Ir vieną, ir kitą teiginį neginčijamai remia nagrinėtų šaltinių faktai. Beje, daugeliui tų seminaristų iš pradžių buvo suteikti žemesnio, o vėliau aukštesnio lygmens šventimai.

Pastarieji duomenys netiesiogiai byloja, kad seminarija naujoje vietoje išsyk veikė pagal savo paskirtį, t. y. ruošė auklėtinius kunigybei: mokymąsi baigusius egzaminavo, rengė (veikiausiai) jiems

rekolekcijas ir teikė ganytojui kandidatus šventimams. Sausio 13 ar 14 (25 ar 26) d. gubernatoriui buvo parengtas vyskupo raštas, iš kurio (be kita ko) galima spręsti, kad seminarijos mokslus baigusieji prieš šventimus laikydavo visų dalykų egzaminą⁶⁰. Kita vertus, yra neabejotina, kad į Kauną atsikėlusį ir čia įsikūrusi seminarija ne tik ruošė seminaristus šventimams, bet ir mokytis nebaigusius auklėtiniams surengė studijas. Daliai seminarijos auklėtinių tai buvo Varniuose pradėto kelio pabaiga, kitiems – jo tęsi-

nys, bet abiem atvejais – Kaune veikiančios seminarijos studijų ir apskritai studijų šiame mieste pradžia.

Taigi pateikti duomenys leidžia manyti, kad nuo 1866 m. sausio pradžios, o ypač nuo šio mėnesio vidurio seminarijos vadovybė, dėstytojai ir visi auklėtiniai, gal su viena kita išimtimi, buvo Kaune, čia gyveno, meldėsi, dirbo ir studijavo. Tad galima teigti, kad šie aprašytieji 1866 m. sausio mėnesio įvykiai yra ilgo ir vaisingo seminarijos veikimo Kaune ankstyviausieji pėdsakai.

IŠVADOS

Išnagrinėti istorikų V. Merkio ir I. Šenavičienės veikalai, taip pat Kauno arkivyskupijos fondo raštai leidžia teigti, kad seminarija Varniuose tebebuvo ne tik 1864 m. rudenį ir žiemos pradžioje, bet ir visus 1865 m. Patalpų seminarijai gubernijos sostinėje reikalas (suradimas, skyrimas, paruošimas ir perdavimas) tvarkytas daugiau negu metus, t. y. nuo 1864 m. liepos 27 d. iki 1865 m. rugsėjo pabaigos, o gal ir spalio mėnesio, nors kol kas nėra (atrodo) aiškios anksčiau uždaryto bernardinų vienuolyno pastato skyrimo seminarijai prieš 1865 m. gegužę detalės.

1865 m. lapkritį išspręstas seminarijos perkraustymo lėšų skyrimo uždavinys, o šios įstaigos turtas pervežtas (pagal Julijaus kalendorių) 1865 m. gruodžio mėnesio antrąją pusę – ne anksčiau negu 19 d. (pagal Grigaliaus kalendorių – ne anksčiau negu 31 d.); į skirtąsias patalpas iš Varnių atvykęs pirmas seminaristų būrys įsikelti privalėjo 1865 m. gruodžio 20 (1866 m. sausio 1) d., o sugrįžusieji po atostogų – 1866 m. sausio 6 (18) d.; nuo sausio 4 (16), o ypač nuo 6 (18) d. seminarija jau veikė: absolventai ruošiami šventimams, rengiamos šventimų suteikimo iškilmės, netrukus prasideda studijos.

Literatūra ir nuorodos

- ¹ Paskutinis jų žr.: Algimantas Kajackas. Kauno kunigų seminarija. Kn. *Visuotinė lietuvių enciklopedija*. 2006, t. 9, p. 616–617.
- ² Pastaraisiais dešimtmečiais buvo paskelbti keli šios įstaigos sukaktyvių progoms skirti leidiniai. Naujausias: *Kauno kunigų seminarija. 140 metų*. Kaunas, 2004.
- ³ Pvz., Vytautas Merkys. *Motiejus Valančius: tarp katalikiškojo universalizmo ir tautiškumo*. Vilnius:

Mintis, 1999; Ieva Šenavičienė. *Dvasininkija ir lietuvių tautiškumas. Katalikų Bažnyčios atsinaujinimas Žemaičių vyskupijoje XIX amžiaus 5-7-ajame dešimtmetyje*. Vilnius: Lietuvos istorijos instituto leidykla, 2005.

- ⁴ Zita Genienė ir Jonas Genys. *Varnių kunigų seminarija*. Vilnius: Žemaičių kultūros draugijos redakcija, 1999.
- ⁵ Ten pat, p. 55, 125.
- ⁶ Merkys, p. 528–532, 600–602.

- ⁷ Šenavičienė, p. 14.
- ⁸ Kajackas, p. 616.
- ⁹ LVIA, f. 1671, ap. 4, b. 110, 112.
- ¹⁰ KAA, f. 1-50, ap. 1, t. 10–11.
- ¹¹ KKS, Liber Ordinatum Comparatus Anno D[omi]ni 1824 Mensis Aprilis. Pavadinimas įrašytas ant virželio, gerokai aprintas ir sunkiai įskaitomas, todėl gali būti, kad išlikęs ne visas. Ši didelio formato 192 p. rankraštinė knyga teikia žinių apie 1824–1931 m. išventintuosius subdiakonais, diakonais ir presbiteriais (kunigais), taip pat nurodomi šventimus suteikę ganytojai, šventimų suteikimo laikas ir vieta.
- ¹² Šenavičienė, p. 14.
- ¹³ LVIA, f. 1671, ap. 4, b. 110, l. 257.
- ¹⁴ Merkys, p. 528. Apie seminarijai parenkamas patalpas bei jų tvarkymą žr. šio straipsnio antrą skyrių.
- ¹⁵ Ten pat, p. 530.
- ¹⁶ LVIA, f. 1671, ap. 4, b. 110, l. 257–258.
- ¹⁷ Ten pat, b. 110, l. 265.
- ¹⁸ Ten pat, b. 110, l. 287.
- ¹⁹ Merkys, p. 531–532.
- ²⁰ LVIA, f. 1671, ap. 4, b. 110, l. 271.
- ²¹ Merkys, p. 602–603.
- ²² LVIA, f. 1671, ap. 4, b. 110, l. 273.
- ²³ Ten pat, b. 110, l. 301.
- ²⁴ Ten pat, b. 110, l. 303. Be to, žr. šios bylos l. 305.
- ²⁵ Ten pat, b. 110, l. 323.
- ²⁶ Ten pat, b. 110, l. 333–336.
- ²⁷ Ten pat, b. 110, l. 337, 339.
- ²⁸ Ten pat, b. 110, l. 351–352, 359–360.
- ²⁹ Ten pat, b. 110, l. 361, 363, 373. Šių devynių seminarijos auklėtinių vardus ir pavardes žr. ten pat, l. 375, o kreipimąsi dėl skyrimo į pareigas žr. ten pat, l. 383–384.
- ³⁰ Žr. rektoriaus prašymą, vyskupo tarpininkavimą ir gubernatoriaus leidimą ten pat, b. 110, l. 379, 380, 391.
- ³¹ Ten pat, b. 110, l. 409.
- ³² Ten pat, b. 110, l. 427–428.
- ³³ Ten pat, b. 110, l. 459–460.
- ³⁴ Ten pat, b. 110, l. 465–466.
- ³⁵ Merkys, p. 528–529.
- ³⁶ Ten pat, p. 600.
- ³⁷ Ten pat, p. 529.
- ³⁸ LVIA, f. 1671, ap. 4, b. 112, l. 266–269. Šio rašto parengimo diena dėl restauravimo metu užklijuoto originalų dokumentą sutvirtinančio popieriaus neįskaitoma. Apie seminarijos reikalus žr. šio dokumento 1 ir 4 dalis.
- ³⁹ Merkys, p. 601.
- ⁴⁰ Ten pat, p. 602.
- ⁴¹ Plg. ten pat, p. 600–602.
- ⁴² LVIA, f. 1671, ap. 4, b. 110, l. 337, 339.
- ⁴³ Ten pat, b. 112, l. 316.
- ⁴⁴ Ten pat, b. 112, l. 317, 330.
- ⁴⁵ Ten pat, b. 112, l. 331–332.
- ⁴⁶ Plg. ten pat, b. 110, l. 359–360.
- ⁴⁷ Ten pat, b. 110, l. 445–446.
- ⁴⁸ Šenavičienė, p. 14.
- ⁴⁹ LVIA, f. 1671, ap. 4, b. 110, l. 421, 453.
- ⁵⁰ Ten pat, b. 110, l. 415.
- ⁵¹ Ten pat, b. 110, l. 437–439.
- ⁵² Ten pat, b. 110, l. 443–446.
- ⁵³ Ten pat, b. 110, l. 459–460.
- ⁵⁴ Ten pat, b. 110, l. 465–466.
- ⁵⁵ Ten pat, b. 110, l. 471.
- ⁵⁶ Ten pat, b. 110, l. 473.
- ⁵⁷ Ten pat, b. 110, l. 525.
- ⁵⁸ Ten pat, b. 110, l. 479, 807, 809.
- ⁵⁹ KKS, Liber Ordinatum, p. 68–70. Suteikti šventimai, bent kai kuriais atvejais, pvz., sausio 11 d. ir vasario 13 d., yra atsekami ir pagal vyskupo raštinės aktus. Žr. LVIA, f. 1671, ap. 4, b. 110, l. 513, 515.
- ⁶⁰ LVIA, f. 1671, ap. 4, b. 110, l. 477.